eman ta zabal zazu

Universidad del País Vasco

Euskal Herriko Unibertsitatea

Open Course Ware

BY NC SA

Kazetaritzaren Deontologia

(Ariketak)

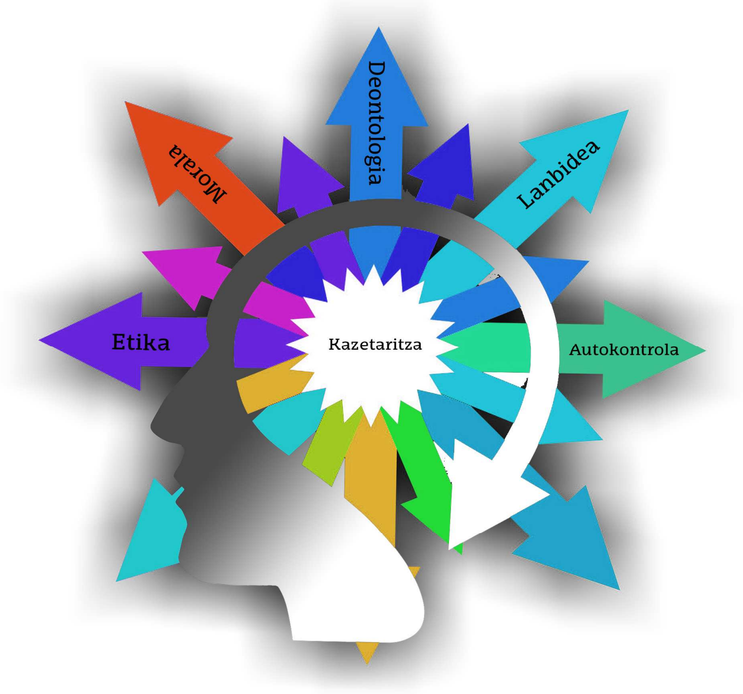

Ainara Larrondo Ureta

Irudia: autoreak adaptatua (Iturria: Pixabay).

1. Ariketa

Kazetaritza lanbidearen deontologia eta oinarriak

[* 1. Gaia]

Ryszard Kapuscinskiren liburuaren irakurgaia (*Los cínicos no sirven para este oficio. Sobre el buen periodismo*, 34-39 orr.; 56-61 orr.). Liburua UPV/EHUko Bizkaiko Campuseko Bibliotekan eskuragarria da. Era berean liburuaren edukia honako Web helbidean kontsulta daiteke: http://www.goo.gl/10oZ18

Erantzun galdera hauei. Arrazoitu eta argudiatu. Gehitu kazetaritza etikaren osagarria. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan. Osatu kode deontologikoekin (Dosierra_Bestelako materialak).

1. Kazetari on bat izateko… ezinbestekoa da bokazioa izatea? Zergatik?

2. Kazetaritza lanbideak ospe txarra omen du. Ados zaude? Izatekotan, merezi al du?

3. Zein kasutan egiten du porrot kazetari batek?

4. Autorea (Kapuscinski) komunikabideen jabetzarekin kritikoa da. Bere ustez, informazioa negozio hutsa bihurtu da.

– Arrazoia du?
– Zertan sumatzen da?
– Informazio-enpresak beste enpresa bezalakoak dira edo enpresa bereziak dira?
– Autoreak gaurko kazetaritza mundua nola den azaldutakoaren arabera, esan genezake "benetako kazetaritza" hil egin dela? Baina, zer da "benetako kazetaritza"?

5. Autorearen iritziz, komunikabideen enpresa mundua ohartu da egia dagoeneko ez dela garrantzitsua. Eta kazetariek zer egiten dute? Agindu nagusiari jarraitu baino ez?

6. Interpretatu autoreak esan nahi duena hurrengo esaldiekin (38. orr.): "No hay periodismo posible al margen de la relación con otros seres humanos"; "para ejercer el periodismo (…) hay que ser un buen hombre o una buena mujer".

7. Autoreak esaten du kazetariek presiopean lan egiten dutela.

– Arrazoia du? Ados zaude?
– Presiopean lan egiten dute kasu guztietan? Bai, ez… eman ereduak
– Kazetariak bere komunikabidearen irizpide editorialei kasurik egin gabe lan egin dezake?

8. 59.-61. orrialdeetan manipulazioaz hitz egiten du autoreak

– Komentatu bere hitzak prentsan eta ikus-entzunezko komunikabideetan ematen den manipulazioaz.
– Horrela da?
– Ezagutzen duzu ereduren bat?

2. Ariketa

Etika profesionala eta profesionaltasuna: informazio-antolaketa

[* 2. Gaia]

Jakin (*81 zk.) Idazlea: Petxo Idoyaga*

Badirudi kazetaritzaren paperari buruzko hausnarketak (edo kezkak) nolabaiteko espazioa irabazi duela gure gizartearen esparru jakin batzuetan. Hori baiezkorra da. Adierazpen-askatasunarekiko errespetuak ez du inongo zerikusirik kazetarien lana epaitu eta kritikatzeko ezintasunarekin. Tamalez, badirudi hausnarketa (kezka) hori ia-ia ez dela gertatzen kazetarien beren artean.

KAZETARITZAREN FUNTZIO SOZIALA

Eztabaida urri horietan kazetaritza hausnartzen denean, errazegi agertzen da tentazio manikeoa, onaren eta gaitzaren arteko bereizketa garbia. Baina kazetaritza ez da ertz oso zehatzak dituen gorputza, eta bere jarduera eta ondorioak ezin dira zehaztasunez kodifikatu. Anbibalentea da, are kontraesanezkoa ere. Aingira bezain lingirdatsua, atzamarren artean irristatzen zaigu analisi-eredu itxi baten sareetan atzeman nahi dugunean. Egia da, esaterako, gizarte aurreratuetan kazetaritzazko informazioa funtsezko elementua dela indarrean dagoen sistema ekonomiko eta politikoari legitimitate soziala emateko. Baina *Watergate*tik gaur arte, ustelkeriaren ikerketa eta berri emateak kolokan jarri ditu zenbait gobernu eta alderdi, baita modelo ekonomikoak ere, edo horretan lagundu du modu erabakigarrian (Italian).

Sistemaren aurkako bonba bat den intsumisioa ezin uler liteke komunikabideetan izaten duen islada izango ez balu. Adibide franko gainera liteke. Egia da orobat (...) informazioa eskuarki sistemaren aldeko propaganda-hedatzaile bihurtzen dela. Kazetaritza ingelesaren jarrera Irlandaren kasuan, edo hemengoarena ezker abertzalearen kasuan, horren lekuko dira. (...) Eta egia da, azkenik, inguratzen gaituen munduaz kazetaritzak ematen dizkigun datu eta analisiak ez direla mundua ulertzeko egokiak, baizik eta hutsune eta deformazio interesatuak sortzen dituztela. Baina egia da halaber komunikabideei esker gizarteak bere inguruneari buruzko ezagupen-gaitasun eta kontzientziazio handiagoa duela (nola azaldu, bestela, ekologiazko eskakizunen pisu soziala, nahiz eta kontraesan asko izan?).

ETIKA PROFESIONALA ETA INFORMAZIO-ANTOLAKETA

Argi dago ez dugula sinetsiko komunikabideek egiten duten autopropaganda, beren buruak sistemaren desbideraketak kontrolatu eta zuzentzeko herriaren bozeramale gisa aurkezten dituztenean. (...) Eragin hau ukaezina da (...). Egunkarietako informazioaren funtzioa eta eraginak ulertu nahi badira, konplexuagoa den errealitate hori arakatu eta bertan ereduak aurkitu behar dira.

INFORMAZIOA ALBISTE-PRODUKZIO ANTOLATUA DA.

Normalean gu ere halako sinplekeria batean mugitzen gara kazetaritzaren etika profesionalaren bortxaketak kritikatzen ditugunean. Alde batetik, aginte politiko edo ekonomikoak informazioaren orientazio eta tratamenduan egiten duen sarkeria zuzena aipatu ohi dugu.

Bestetik, zenbait kazetari zehatzek halako eragin edo txantajeak onartzean agertzen duten jarrera aipatzen dugu. Ahaztu egiten dugu, ordea, erdian dagoena: erredakzio-taldea egitura edo talde sozial antolatu gisa, eta honek etikaren eta informazio-arauen erakuntzan duen eragina. Haatik, kate-maila galdu hau funtsezkoa iruditzen zait arazoa ulertzeko. Agintearen sarkeria informazioaren orientazioan begi-bistako gauza da, ez dago inolako dudarik. Har dezagun adibide sinple bat, aginte politikoa (...)

Zentsura militarrik argi eta garbiena arau bihurtu zen Golkoko Gerlan. Zertarako jarraitu... Baina egoera berebizikoak alde batera utziz, halako sarkeriak ezin du produkzio informatiboa egunero eta etengabe kontrolatu. Beraz, boterearen ideien bozeramaleak izatea kontzienteki erabaki duten profesionalen gehiengo bat dagoelako gertatzen al da halako kontrola?

Nahikoa litzateke kazetarien artean inkesta sinple bat egitea gehiengo batek halako jarduera modu kontzientez ez duela egiten aurkitzeko. Alderantziz, ikuspuntu profesionalak aipatuz azalduko dute beren zeregina. Baina gizajoa aginte ekonomiko edo politikoa, komunikabideen paper soziala kazetari bakoitzaren irizpide etiko edo profesionalaren menpe utzi beharko balu!

Botereari beharrezkoak zaizkio funtzio hori bermatuko duten egitura antolatuak: erredakzio-batzordeak. Ia 20 urte dira Ipar Amerikako komunikazio-teorietako klasiko batek –Ch. R. Wright-ek– esan zuela «mass communication is organized communication», eta Estatu Batuetan erabilitako hizkeran sarri askotan entzuten dira «manufacturing news» bezalako terminoak, hots, albiste-produkzioa, kazetaritzaz ari direnean. Gure artean, ordea, kazetaritza ez da inoiz aurkezten egitura sozial antolatu eta hierarkizatu moduan. Aitzitik, profesionalaren kontzeptuarekin identifikatzen da, balio etiko propialak dituen irudi indibidualizatu batekin –kazetariarekin–.

Logikoa da, horretantxe oinarritzen baita informazioaren legitimitatea eta sinesgarritasuna. Baina hori errealitatearen aurre a n ipinitako ke-kortina besterik ez da. Kazetaritzan badago, noski, halako esparru bat, halako erantzukizun- eremu profesional indibidual bat. Baina ez da oso erabakigarria. Sormen profesional indibidualizatuaren menpe baino, erredakzioko talde edo langileriaren antolaketa enpresarial-profesionalaren menpeago dago informazioa. «Kazetaria», «profesionala», horrela, singularrean, indibidualizatuta, errealitate ukigarria baino gehiago balio ideologikoa da. Benetan existitzen dena kazetaritza da, profesioa, egitura sozial antolatua, hierarkizatua, gizartearen leku batean modu estrategikoz kokatuta arau menderatzaileen sendotze-funtzioa bete dezan.

ANTOLAKETA PROFESIONALA ARAU ETIKOEN ORDEZ

Har dezagun adibide bat. Teleberri baten edukia edo egunkari baten orriak tajuz aztertzen badira, aurkitzen da gizartean dauden botere-zentroen (instituzio politiko, alderdi, talde ekonomiko, «lobby», etab.) transmisore huts moduan jarduten dutela portzentaia izugarri altu batean. Hauek izaten dira albiste askoren ohizko «iturriak». Izan ere, informazio-bideen eta botere-zentroen arteko harremanen egonkortasuna hain handi bihurtu da non, batez ere alderdi eta instituzio politikoen kasuan, hauen estrategiak estrategia informatiboak baitira. Badakite komunikabideek emandako informazioa estrategia horien oihartzun hutsa izango dela. Horregatik, «salmenta»-estrategiatzat jotzen dutena gero eta gutxiago da zer produktu eskaintzen duten, eta gero eta gehiago nolako informazioa emango den halako produktuaren ezaugarriei buruz (ezaugarri horiek izan edo ez izan).

Alderdi politiko instituzionalizatuen kasua oso adierazgarria da: informazio-bideez areagotu egin dute beren maniobrabilitate estrategikoa, eta neurri berean hauteskunde-aparatu burokratizatu bihurtu dira, eraginkortasun sozialaren indar antolatzaile bezala egiten zuten papera galduz. Alabaina, demagun telebista edo egunkari horretara joan eta kazetariei esaten diegula: «botere-zentroen mezulari hutsak izan behar duzue, eta teleberria edo egunkaria haien adierazpen eta informazio-estrategien errepikapen huts bezala egitaratu behar dugu». Logikoa denez, egoera nahiko gatazkatsua sortuko litzateke. Beraz, egin beharra dago hala irudituko ez duen moduan. Baina, jakina, ezin dituzu kazetariak mozolotzat jo eta gezurren bat kontatu.

Lan egiteko era horrek gauza berezkoa eta ez ideologikoa bezala agertu behar du. Eta lan-antolakuntzaren behar/ondorio moduan azaltzen da. Berriak egunero eta bizkor emateak iturri egonkorrak eta informazioa sortzeko gai direnak «behar ditu». Botere-zentroak horretarako gai dira eta, hartara, iturri pribilegiatu eta egonkor bilakatzen dira. Halako iturriak izateko eta izaten segitzeko, beren produkzioa albiste bihurtzen da. Beste adibide bat. Teleberri batean «antolaketa-eredu eta lan-

eredu»zko kate luze bat gertatzen da. Aldez aurretik erabakita daukate bloke-egitura (hasierako berria, politika, ekonomia, gizarteari buruz gutxi eta estranbotiko samarra, kirola, eguraldia, kultur bitxikeriaren bat amaitzeko...). Horretatik abiatuz, editoreak erabakitzen du zein albistek eratuko duten egun horretako teleberria.

Albiste bakoitzean errutina hutsa bilakatu dira aurkezlearen papera eta kazetariaren lan-sistema. Hau guztia lana antolatzeko modua bezala agertzen da profesionalentzat, besterik ez.

Ez dirudi etika profesionalari eta balio deontologikoei buruzko hausnarketak horrekin zerikusirik duenik. Baina oinarrizko eztabaida, etika informatiboari buruzkoa, hau da, «informazio-iturriak aukeratzeari» eta aipatu iturrietatik hartutakoaren «tratamenduari» buruzkoa, antolaketa-eredu, lan-sistema eta errutina produktiboen eremu hauetan egin beharko litzateke.

Hortxe mamitzen baita informazioa. Eta egunkari edo irrati baten antolamendu-egitura aldi bateko kontratuen portzentaia altu batean oinarritzen denean (azken urteotan gertatzen ari den bezala), egitura horren indarra are gehiago biderkatzen da. Izugarria da kontratu berri hauen segurtasunik eza adierazpen-askatasunean edukitzen ari den eragin ezezkorra, eta izugarria halaber kazetariak beraiek gai honi buruz erakusten ari diren ia erabateko isiltasuna, baita beren erakunde profesionalak eta are beren erakunde sindikalak ere. Egunen batean entzungo dira –berandu samar– horren gaineko deitoreak.

Etika informatiboari buruz lanbidetik bertatik gogoeta serioa egiteko zailtasunetako baten jatorrian dago hemen aipatutakoaz kanpo kokatzen dela eta gehienetan egoera oso zehatz eta bereziki gatazkatsuetan bakarrik abiarazten dela, esaterako informazio- egiteren batek eztabaidak eragin dituenean. Horren garrantziari muzin egin gabe ere, hori bezain garrantzitsua edo garrantzitsuagoa dirudi ohizko praktika informatiboak hausnartzea.

Horregatik, derrigorrezkoa dirudi etikari buruzko eztabaidak informazioaren antolaketa bera eta produkzio-sistema bera izatea erreferentzigune. Egia da, bai, hori egiteak gaur egungo ildoak aldatzea eta ia-ia berezkoak diruditen zenbait gauza zalantzan jartzea ekarriko lukeela. Baina ez du inork esan zeregin informatiboetan balio etikoak defendatzea egiteko erraza denik, batez ere kazetarientzat berentzat".

Erantzun galdera hauei. Arrazoitu eta argudiatu. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan.

1. Esaldi batean testuaren zentzua eta autorearen iritzia laburbildu.

2. "Informazioa albiste-produkzio antolatua da". Zer esan nahi du esaldi honek? Zein dira honen ondorioak?

2. Etikaren ikuspegitik, autokritika eza sumatzen da kazetarien artean? Honi buruz zein da autoreak duen iritzia? Non agertzen da? (Aukeratu esaldiak).

3. Zure ustez, zeintzuk izan liteke autokritika horren faltaren arrazoiak? Produkzio antolaketa, manipulazioa inkontzientea…

4. Testuaren arabera, albiste-produkzioaren errutinek kazetaritzaren etikari kalte egiten diote. Zeintzuk dira errutina horiek?

5. Aginteek produkzio informatiboa kontrolatzen dute iritzi-publikoan boterea izateko. Komunikabideek boterearen tresna baino ez dira?

6. Bizpahiru esalditan testuaren gaiari buruzkoa duzun iritzia azaldu.

Idazkera zaindu.

3. Ariketa

Kazetaritzaren irudi soziala: jarrera sexistak ekiditen

[* 2. Gaia]

Gero eta gehiago dira informazioa emateko orduan jarrera sexistak saihestu nahi dituzten kazetariak. Alabaina, egungo hedabideetan emakumeei eta gizonei ematen zaien informazio tratamendua aztertuz gero, ondorioak joan den mendeko 70eko hamarkadaren amaieran egindako lehen azterketenen antzekoak direla ikusiko dugu. Modu eskematikoan, eta kontrako bi muturretan arreta jarriz, ondorio hau atera dezakegu: politika, ekonomia eta kirolei buruzko albisteetan gizonak dira nagusi, eta emakumeak, berriz, gizonen, gerren eta mota guztietako hondamendien biktima gisa azaltzen dira irudikatuta. Azken hogeita hamar urteotan errealitate sozialean aldaketa nabarmenak gertatu diren arren (besteak beste, emakumeak eremu publikora iristea), kazetaritzako diskurtsoaren gakoak eta ildo nagusiak ez dira apenas aldatu genero politikei dagokienez. Hurrengo lerroetan, egungo egoera aldatzeko hainbat gogoeta eta proposamen aurkeztuko ditugu. Izan ere, ziur gaude beste ikuspuntu batetik informatzea posible dela; errealitate soziala modu zabalago batean ikusi eta aztertu dezakegula, informazio-errealitatea modu egokiagoan eraikitzeko. Kazetariak garen aldetik, baliteke etorkizun hurbilean dugun erronkarik interesgarrienetako bat XXI. mendeko gizon eta emakumeei buruzko imaginario kolektiboa aldatzen laguntzea izatea. Horretarako, gomendio hauek egiten ditugu:

1. *Eremu publikoko protagonistak diren emakumeei buruzko albisteak eta irudiak gehitu*
Azterketa guztien arabera, eremu publikoan hainbat jarduera egiten dituzten emakumeak hedabideen edukiek islatzen dituztenak baino askoz gehiago dira. Eremu publikoaren irudikapen maskulinoa aldatzeko moduan gaude, bai eta irudikapen hori errealitate sozialera egokitzeko ere.

2.*Eremu pribatuko protagonistak diren gizonei buruzko albisteak eta irudiak gehitu*
Aldaketa poliki eta neurri desberdinetan gertatzen ari den arren, gero eta gizon gehiagok hartzen dute eremu pribatuko zereginen ardura. Hedabideek errealitate konplexu horri buruzko albisteak eta iritziak zabaldu behar dituzte, etorkizuneko belaunaldiei bi sexuek etxeko lanetan izan behar duten inplikazioari buruzko ikuspegi berri bat erakutsiz.

3. Termino generiko gisa maskulinoa erabiltzeari uko egin, hitz ez markatuak erabili, esaterako “pertsonak” edo “gizakiak”, eta ahal denean, genero epizenoa erabili (herritarrak, hautesleria...). Beste irtenbiderik ez dagoenean, bi sexuak aipa ditzakegu, gehiegizko erabilera saihestuz: Aita-amen elkarteak, neskak eta mutilak, etab. Hizkuntzak berez ez dira sexistak; baldintza historikoen, oinordetzan hartutako arau zein ohituren eta gizarteetako ideologia nagusiaren emaitza edo ondorioa dira. Adibidez, XVIII. mendearen hasieran Modernitateko pentsaera ekarri zuen Ilustrazioak eremu pribatura zokoratu zituen emakumeak, eta desberdintasun biologikoak zirela eta, hiritar eskubidea ukatu zien. Emakumeek eremu publikoan garrantzirik ez zuten testuinguru historiko horretan sortu zen, hain zuzen ere, Hizkuntzaren Akademia, eta besteak beste, genero maskulinoak bi sexuetako pertsonak barne hartzen zituela erabaki zuen. Honako galdera hau egin genezake: Egokia al da XXI. mendean genero maskulinoa emakume zein gizonei buruz hitz egiteko erabiltzen jarraitzea, duela ia hirurehun urte erabaki zuten bezala?

4. *Emakumeen duintasunaren kontrako informazio tratamendu oro saihestu*
Albisteetan behin eta berriz emakumeen gorputzari buruzko aipamenak egiten dira. Hedabideek beren itxura fisikoagatik emakumeak etengabe epaitzeko duten joerak oztopatu egiten du eremu publikoan emakumeek eduki behar duten aitorpena eta boterea.

5. *Albisteetako irudietan emakumeak biktima gisa irudikatzeari uko egin*
Gaur egun, hedabideek irudiei garrantzi handia ematen dieten arren eguneroko prentsan, argazki kopurua gehitu beharrean haien tamaina eta kalitatea handitzeko joera dago-, idatzizko informazioaren osagarri huts gisa hartzen dira. Alderdi profesionalak alde batera utzita, ezer gutxi esaten da "irudi mediatiko" delakoek gure pentsaeran, eta, beraz, gure jarreretan, duten eraginaz. Irudi horiek generoko rol konbentzionalenak errepikatzen dituzte etengabe: gizonak botere eremuetan, gerra egoeretan eta kirol lehiaketetan azaltzen dira; emakumeak, berriz, ikusezinak ez direnean, biktima edo objektu sexual gisa azaltzen dira irudikatuta. Kameraren objekti-botik errealitate sozialari beste modu batera begiratuz gero, sinbolikoki hain desberdina den informazio-errealitate hori aldatzen lagun dezakegu.

6. *Berdintasuna bilatu iturri adituetan eta erreferentziazkoetan*
Ireki dezagun gure agenda, eta azter ditzagun gure iturri eta kontaktu ohikoenak. Horietatik zenbat dira emakumeak, eta zenbat gizonak? Zein arlo, gai edo espezializaziotan dihardute batzuek eta besteek? Bazter ditzagun estereotipoak, eta ahalegindu gaitezen gure iturriak aldatzen eta nahasten, ohiko rolen eraginpean erori gabe.

7. "*Genero indarkeria", "indarkeria matxista" edo "gizonen emakumeenganako indarkeria" terminoak "etxeko indarkeria"*
terminoa baino egokiagoak dira
1996an, tratu txarrak Canal Sur telebista kateko plato batean salatu ondoren Ana Orantes bere senarrak hil zuenean, hedabideek 180 graduko bira eman zioten beren bikotekide edo bikotekide ohiek hildako emakumeen kasuen tratamenduari. "Kontu pertsonal" bat izatetik, "arazo sozial larria" izatera pasa zen informazio agendan. Orain, hedabideek egunero ematen digute emakumeen kontrako erasoei buruzko informazioa. Informazio horri ematen zaion tratamendua, ordea, beste kontu bat da. Hedabideetan sortutako lehenengo eztabaidagaietako bat zera izan zen: eraso horiei etxeko indarkeria, genero indarkeria, indarkeria matxista ala gizonen emakumeenganako indarkeria deitu behar zitzaien. Mugimendu feministaren eta genero indarkeriaren kontrako elkarteen ustez, "etxeko indarkeria" terminoa ez litzateke erabili beharko, nahasketa sor dezakeelako. Gizonen emakumeenganako indarkeriak, indarkeria matxistak edo genero indarkeriak, jasotako hezkuntzaren eta mundu osoan zabalduta dauden desberdintasunen ondorioz gizonek emakumeen aurka erabiltzen duten indarkeria adierazten dute. Aldiz, etxeko indarkeriak familia bateko kideen artean sortutako indarkeria esan nahi du, generokoa barne.

8. *Genero indarkeriari buruzko albisteak ezin dira poliziaren parteak, auzokoen testigantzak eta datu estatistikoak bakarrik erabiliz osatu*
Albisteak beste ikuspegi batetik sortu behar ditugu, gizarteari mezu baikor bat emanez. Tratu txarrak gainditu dituzten emakumeei, emakume feministei edo hainbat arlotako adituei -psikologia, soziologia, medikuntza, zuzenbidea, etab.- elkarrizketak egin diezaiekegu, edota genero indarkeriaren aurka dauden taldeetako gizonei; indarkeriaren biktimak hartzen dituzten zentroei buruzko erreportajeak egin ditzakegu; eta oso beharrezkoa dena, iritzi artikuluak modu sistematikoan argitara ditzakegu.

9. *Hezur-haragizko pertsonak interesatzen zaizkigu. Informazioa pertsonalizatu eta gizatiartu behar da*
Hedabideek ematen dituzten albiste gehienak iturri instituzionaletatik datoz. Informazioaren muinean gizakia jartzeak albisteen ikuspegia eta interesa aldatuko lituzke. Emakume etorkinek, adibidez, egungo estereotipoak –biktima edo emagaldu bihurtzen dituztenak- baztertzen dituen informazio ikuspuntu berri bat behar dute, arreta beren bizitzaren konplexutasunean eta jaioterritik urrun eraiki dituzten proiektuetan jartzen duena.

10. *Informazioan genero ikuspegia sartu*
Informazioa berdintasunezko ikuspuntu batetik landu behar da, gizonen eta emakumeen arteko desberdintasun sozialez jabetuz eta desberdintasun horiek agerian utziz. “Emakumeenak” omen diren gai jakinak interes orokorrekotzat hartu beharko lirateke.

Erantzun galdera hauei. Eman zure iritzia, arrazoitu eta argudiatu. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan.

1. Testuak hainbat gomendio aipatzen ditu. Horien artean, zein iruditzen zaizu beharrezkoena?

2. Genero indarkeriaren berrietan komunikabideek hurrengo azalpenak eman ohi dituzte: jelos, maitasun erokeria, buruko desorekak, droga-mendekotasunak, bikotearen arteko liskarrak, etab. Zer iruditzen zaizu tratamendu hori?

3. Kode deontologikoek zerbait aipatzen dute genero indarkeriari buruz?

4. Zein da komunikabideen ardura soziala emakumeen kontrako biolentzia gaian? Emakume eta gizonen rol sozialetan zein ardura du telebistak?

5. Ia komunikabide guztiek erabili zuten Letizia Ortizen eta Bruniren argazkia, Sarkozy Frantziako presidentearen Estatu-bisita irudiztatzeko. Aztertu kasua eta argudiatu kode deontologikoen abiapuntutik.

2009/04/28

EL PAÍS
EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL
www.elpais.com

Trabajo por orden del señor alcalde

Un mano a mano de voces literarias

El Barça, a la carga ante el Chelsea

MÉXICO RECONOCE 149 MUERTES Y CIENTOS DE CASOS SOSPECHOSOS

La epidemia de gripe porcina salta el Atlántico y golpea a España y Escocia

- Un hombre de Albacete y dos británicos, primeros contagiados en la UE
- La OMS aprecia un incremento significativo del riesgo de pandemia

La cuota de las hipotecas caerá entre el 20% y el 40% con el Euribor de abril

Sarkozy destaca la “fraternidad de armas” contra ETA

Ecuador da a Rafael Correa vía libre para su revolución

Un imputado del 'caso Gürtel' organizó la boda de la hija de Aznar

Este viernes
Bote 98 millones de €

LA PRINCESA CON LA PRIMERA DAMA.

4. Ariketa

Kazetaritza lanbidearen eskubideak eta mugak: adierazpen askatasuna, informazio askatasuna eta ohore eskubidea

[* 3. Gaia]

Erantzun hurrengo kasuei *Zabaldu* aldizkariaren artikulua irakurriz (Dosierra_Irakurketak), kode deontologikoak (Dosierra_Kode Deontologikoak) erabiliz eta teorian ikasitakoa aplikatuz. Arrazoitu eta argudiatu. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan. Kontuan izan honako faktoreak: interes publikoa; informazio-askatasuna; informazio-eskubidea.

1. **Adierazpen askatasunak genozidioaren defentsa, holokaustoaren ukapena edo larritasun eta izaera bereko jarduerak babesten al ditu?**

   Kode penalak genozidio edo antzeko delituak ukatzea edo justifikatzea zigortzen du kartzelarekin. Hasiera baten arau honek ez du inolako zalantzarik planteatzen. Sakonago aztertuz gero, aldiz, berehala agertzen dira arazoak. Zalantza nagusia hurrengoa da: nola jarri harremanetan Kode penalak aurreikusten duen aipaturiko zigor penala eta adierazpen askatasunerako eskubidea? Arauek ezarritakoaren arabera, adierazpen askatasuna funtsezkoa da demokrazia batean. Era berean, adierazpen askatasun honek kontzientzia askatasunarekin harreman zuzena dauka. Genozidioaren ukapena penalki zigortzea ez al doa, beraz, adierazpen askatasunaren aurka?

2. **Informaziorako askatasunak justifikatzen al du gobernuko kide den politikari ezagun baten oporretako argazki batzuen argitaratzea?**

   Komunikabideetan pertsonaia publikoak euren oporretan gozatzen ikustea gauza ohikoa bihurtzen hasi da. Argazki hauek hondartza, igerileku eta antzerako leku publikoetan hartzen dira askotan. Kasu hauetan, argazki hauen argitalpenak galdera desberdinak planteatzen ditu. Galdera hauei arrazoizko erantzun bat ematea beharrezkoa da. Informazioa jasotzeko eskubideaz gain, prentsaren kontrolpetik kanpo bizitzaz gozatzeko eskubidea dago.

3. **Kamera ezkutua erabiliz buruturiko erreportaje batek, pertsona baten ohore, intimitate eta irudirako eskubideak urratu al ditzake?**

   Kazetari batzuek kamara izutua teknikarekin jasotako irudi eta soinuen bitartez erreportaje bat burutu zuten. Grabaketaren objektu izan zen pertsona fisioterapeuta zen. Egindako erreportajean aipatu lanbidea burutzeko titulua ez izatea leporatzen zitzaion. Kazetaria fisioterapeutarekin geratu zen eta bere zerbitzuak eskatu zizkion gaixo zegoenaren plantak eginez. Kazetariak kamera bat zeraman gainean, zeinen bitartez kontsultak egiten zireneko lekua eta fisioterapeutatzat jokatzen zuen pertsonaren irudia eta ahotsa grabatzen ziren. Fisioterapeutak kazetariari kontsultan sartzeko baimena eman zion, kamera bat zeramala jakin barik. Erreportajean jasotako irudi eta soinuak telebista programa batean plazaratu ziren. Programa horretan fisioterapeutak titulurik barik jokatzen zuela salatzen zen. Egitate hauek kontuan edukiz, kazetariek fisioterapeutaren ohore, intimitate eta irudiaren aurkako jokaera bat izan zuten galdetu daiteke.

5. Ariketa

Kazetaritza lanbidearen printzipioen urraketa (I): gezurra eta ez-gertaerak, *fast-true*, manipulazio kontzientea, etab.

[* 3. Gaia]

Interpretatu eta komentatu hurrengo irudiak, arrazoituz eta argudiatuz. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan. Kontuan izan kode deontologikoetan esaten dena eta erabili zure azalpenetan. Ezagutzen baduzu antzeko ereduren bat azaldu.

1. ‘*Fast true*’? (Adierazpen honen azalpena 3. Gaian agertzen da)

08/08/21 (El Mundo)

www.elmundo.es

UN MD 82 SE ESTRELLA JUNTO A LA T-4 DE BARAJAS TRAS ESTALLAR UNO DE SUS MOTORES EN EL DESPEGUE

La crisis de Spanair desemboca en una tragedia con 153 muertos

08.11.17 (El Mundo)

El juez imputa a los técnicos de Spanair por ‘homicidio imprudente’

El magistrado pide la constitución de un «órgano pericial» y considera que la causa del accidente de Barajas pudo ser «un fallo multifuncional»

MARISA RECUERO
MADRID.– Los técnicos que arregla- ... prudente», según consta en el auto, al que ha tenido acceso este periódi- ... como adelantó EL MUNDO. El juez advierte de la posibilidad de que tal

EL PAIS

DIARIO INDEPENDIENTE DE LA MAÑANA

EDICIÓN ESPECIAL DE LAS 13 HORAS

Matanza de ETA en Madrid

Más de 170 muertos en cuatro atentados en trenes de cercanías

EDITORIAL

11-M

2. Irudiekin jolasten…

ABC

El frente radical catalán amenaza con llevar a la calle la presión contra el TC

La mirada del asesino de una niña de tres años

El Gobierno supo en sólo dos horas que los tres marineros no bajaron del «Alakrana»

Jefe de los infantes de Marina: «Si les hubieran ordenado otra cosa, lo habrían hecho»

La mirada del asesino de una niña de tres años

... no superó las quemaduras y los golpes propinados por el novio de su madre... »

Madrid Domingo 29 noviembre de 2009

ABC

Fundado en 1903 por Don Torcuato Luca de Tena

Hoy, con ABC y XL Semanal, «La boda del monzón», gratis

Hoy, la cartilla para ponerse en forma en casa

Un empresario ironiza con «
los populares» por «pisar a Ca

Indignación en el PP por las palabras de Ramón Bagó, presidente del grupo hotelero Serhs y ex alcalde de Calella por CiU, en la presentación de una consulta separatista

Zapatero es el jefe de Gobierno que más desconfianza suscita desde el año 1994

Según el CIS, el 72,3% tiene poca o ninguna confianza en el presidente ... Ni González ni Aznar tuvieron un índice tan negativo

Víctima de un error

En libertad sin cargos el presunto agresor de Aitana ... El primer informe médico estaba repleto de fallos

El Madrid, en

EL MUNDO

JUEVES 31 DE ENERO DE 2008 Año XX. Número: 6.618 — www.elmundo.es — EDICIÓN: MADRID Precio: 1 euro. Con película: 6.90 € más.

MADRID / Los paracaidistas que saltaron desde la Torre de Cristal (250 metros) muestran su 'hazaña' / M2

Dos maneras diferentes de buscar el voto

Enero de 2008 ha sido el mes en el que más subió el paro de la historia

132.378 personas se quedaron sin trabajo, más del doble que en cualquier otro mes de enero de los últimos cinco años

El desempleo creció en el sector servicios, en la construcción y en industria, y con 2.261.925 alcanza las cifras de hace una década

El número de afiliados a la Seguridad Social se redujo en 84.897 individuos y los contratos indefinidos cayeron un 23%

El peor día para presentar este cartel

Rajoy lo ve «dramático» y De la Vega pide no oír «los cantos apocalípticos de quienes dicen que la economía no va bien»

Golpe histórico de los talibán contra la CIA

Matan a siete miembros de la Inteligencia en el peor ataque sufrido por la Agencia desde 1983

Alberto Ruiz-Gallardón, ayer, en el Ayuntamiento. / B. RIVAS

Esperanza Aguirre, ayer, en una entrega de premios. / B. RIVAS

Respeto a una decisión «tardía»

Rajoy presume de «independencia» y Gallardón se siente «derrotado», mientras en el PP se dice que debió resolverse antes

3. Zein da albistea?

TRANSPORTES

Decenas de viajeros indignados por un retraso «toman» las pistas de Barajas

Invadieron las vías de servicio del aeropuerto, lo que no afectó al tráfico aéreo

Con el desastre de El Prat todavía cercano, un incidente similar pone en tela de juicio los sistemas de seguridad de Barajas.

R.M.

MADRID- Once horas de espera en un aeropuerto pueden exasperar al más templado. Y eso fue exactamente lo que sucedió con un grupo de unos cincuenta pasajeros que esperaban ayer en Barajas para volar en un avión de Air Madrid con destino Buenos Aires.

Agotados por las horas perdidas, varias decenas de ellos decidieron tomarse la justicia por su mano y, forzando una de las puertas de embarque de la terminal internacional, accedieron a la zona de pistas de la terminal T1 sin que los controles de seguridad del propio aeropuerto ni las fuerzas del orden pudiesen hacer nada por evitarlo.

El fantasma de El Prat

El recuerdo del caos provocado en el aeropuero barcelonés de El Prat el pasado 28 de julio, cuando los huelguistas tomaron las pistas de aterrizaje y despegue, sobrevoló Barajas durante un buen rato.

Afortunadamente para el resto de viajeros, y sobre todo para las desprevenidas autoridades aeroportuarias, en este caso, la «invasión» se produjo tan sólo en la zona de viales de servicio aledañas a las pistas, es decir, que no afectó a las áreas adyacentes donde aterrizan y despegan los aviones.

La Guardia Civil hizo acto de presencia para tratar de disuadir pacíficamente a los «rebeldes», cuya intención era protestar contra una situación que consideraban

La compañía Air Madrid ha sido ya en otras ocasiones el blanco de las quejas de sus pasajeros

Pactos de Zapatero con Rajoy al margen de la dirección «popular», es decir, de Ángel Acebes

control, los agentes de la Benemérita no se vieron obligados a emplear la fuerza y no se produjeron

Poco después, cuando un empleado de la compañía responsable del retraso aseguró que iba a comenzar el embarque del vuelo, como así fue. A pesar de todo ello, no hubo incidencias en el tráfico de las pistas del aeródromo, ya que estas se encuentran alejadas de la zona que invadieron los pasajeros.

El vuelo DRD1251 entre Madrid y Buenos Aires debía haber salido [illegible]

hacer hasta las once de ayer, debido, según informó la empresa a los pasajeros, por una avería.

Los 50 airados pasajeros no fueron los únicos en protestar -aunque sí los más [illegible] en el modo-. [illegible] resto de los [illegible] viajeros que esperaban su vuelo se mostraron igualmente indignados con el retraso, sobre todo, por lo que califican de «falta de atención por parte de la compañía», que ayer no se quiso

17 09 '08

4. Irudi gogorrak

Un hombre tira el cadáver de un niño en una de las morgues. | Reuters [VEA MÁS IMÁGENES]

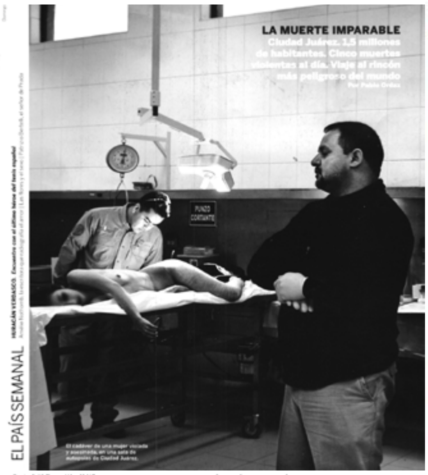

EL PAÍS.com Internacional

Inicio | Internacional | España | Deportes | Economía | Tecnología | Cultura | Gente y TV | Sociedad | Opini

América Latina | Europa | Estados Unidos | Oriente Próximo | Corresponsales

ELPAIS.com > Internacional

Un doble atentado en Uganda causa al m

El grupo Al Shabaab, cercano a Al Qaeda, hace estallar dos bombas en dos locales de el España-Holanda

REUTERS - Kampala - 12/07/2010

Vota ☆☆☆☆☆ | Resultado ★★★★ 132 votos

El cuerpo de los algunos muertos en el restaurante Ethiopian Village.- FRANCE PRESSE

Noticias de Bizkaia

Deia

EUSKAL ZINEAN ZEDARRIA

Los retrasos en las obras de la 'Y' vasca ponen en peligro las ayudas de la Unión Europea

Bruselas tenía previsto aportar al tren de alta velocidad más de 108 millones en el periodo 2007-2013

La CE no descarta la pérdida de parte de la cofinanciación europea

Las últimas decisiones ponen en cuestión su apuesta por el TAV

Basagoiti deja solo a López, quien anuncia subida de impuestos

Zapatero confía en lograr apoyos para aprobar las medidas

CURRIN SE REÚNE CON EL PNV EN UNA RONDA CON PARTIDOS VASCOS

"Cada día esperaba que me pegaran un tiro"

ESPELUZNANTE CORNADA

6. Ariketa

Kazetaritza lanbidearen printzipioen urraketa (II): gezurrezko gertaerak eta informazioaren tratamendua

[* 3. Gaia]

LA CONSTRUCCIÓN DEL ACONTECIMIENTO, LA DESTRUCCIÓN DEL HECHO

Revista de Occidente, 208 zbk.

(90. hamarkadako Bartzelonako Raval auzoaren kasua)

"Una noche de finales de julio del año pasado estaba a punto de irme de la redacción del periódico cuando sonó el teléfono. Es decir, como en las películas, pero era yo el que estaba en la redacción del periódico y era mi mujer la que me esperaba para cenar al fresco. Llamaban para decir que habían detenido a varios hombres y que los acusaban de formar parte de una red de pederastia. No era un asunto de mi competencia, pero la redacción estaba casi vacía y hay pocos imperativos tan categóricos. Así, me ocupé de aquel asunto de inmediato. Todavía me ocupo. El caso de la falsa red de pederastia del Raval —el nombre, eufónico y *correcto*, que ahora recibe el antiguo barrio Chino de Barcelona— ha golpeado con mucha y muy injusta dureza la vida de honrados ciudadanos de Barcelona. Pero, desde el punto de vista del periodismo, de la crítica del periodismo, difícilmente podría haberse concebido un caso más rico, accesible y turbador.

Sobre lo real

Un tópico, o sea, una verdad apuntillada, sostiene que **los *media* construyen la realidad**. (…) Aplicar al periodismo, aunque sea crítica e irónicamente, la tarea de construcción de la realidad, refuerza la imagen que lo muestra como un Hércules contemporáneo, acaso atrabiliario y excesivo, pero cuyo poder de seducción es evidente. Hay que ir más lejos porque es el periodismo —o lo que queda de él— el que ha ido más lejos, erigiéndose en el primer destructor contemporáneo de la realidad. Creer en la hipótesis del periodismo como destructor de lo real, obliga a una premisa. Obliga a creer en lo real. Una serie de idealistas disfrazados —alguno se ofendería si se le retirase su máscara cínica y materialista— conspira cada cuanto, generalmente con utillaje poético, para intentar la demostración de que ni lo real ni lo verdadero existen como tales, más allá de la mirada individual. (…) El periodismo conoce muy bien este proceso: su mayor gloria es recoger con paciencia pequeños retales de los vertederos y su obligación inexorable es decidir antes de la medianoche si algo ocurrió o no.

En términos periodísticos, la destrucción de lo real puede ser planteada como una destrucción del hecho a manos del acontecimiento. Esta destrucción es una de las características más desmoralizadoras del periodismo contemporáneo. El núcleo mismo de su crisis. La existencia de una red de pederastia en un castigado barrio de Barcelona fue **el gran acontecimiento mediático** del verano de 1997. Para serlo hubo de eludir diversas aduanas previas. La primera, muy obvia y muy elemental, pero tremenda, es que la red no existía. El hecho era que la red no existía ni había existido nunca, simplemente. Pasado un año, cuando el hecho ha acabado por imponerse en la superficie mediática se ha impuesto como hecho y no cómo acontecimiento: es decir, a través de una tipografía secundaria, de pequeño tamaño, que simboliza cómo la inercia destructiva del acontecimiento sigue operando. (El proceso podría sintetizarse mecánicamente así: la magnitud y potencia del acontecimiento —¡una red de pederastia!— destruye el hecho —la red no existe—. Pero cuando el acontecimiento se autodestruye a su vez, porque ya no encuentra en la realidad nutrientes susceptibles de ser manipulados, el hecho va apareciendo en la

superficie mediática con la blanca palidez reservada a los cadáveres. Y un acontecimiento mediático que se ha revelado falso ¡no es de ningún modo un acontecimiento mediático!)

Why?
Responder a la pregunta de por qué un hecho falso se convirtió en una verdad mediática no pertenece al dominio del acontecimiento. En consecuencia, el periodismo no se siente impelido a contestar. Un año después de aquel verano, algunos medios de comunicación barceloneses han entonado grititos autoinculpatorios, subrayando, siempre de manera gremial y genérica, la responsabilidad de los medios de comunicación en la fabricación del acontecimiento pederasta del Raval.

Esos grititos no tienen más importancia que la de cubrir el expediente y, en el caso concreto que nos ocupa, poder seguir alentando la presunción de que el código deontológico del colegio de periodistas de Barcelona es el más avanzado y honrado de Europa. Pero sobre todo no importan, ni tienen el menor crédito, porque no han ido inmediatamente acompañados de la explicación detallada y profunda de por qué un hecho falso se convirtió en un acontecimiento memorable. Por supuesto, la actitud de los medios de comunicación barceloneses se inscribió plenamente en los usos y costumbres del periodismo más avanzado, como corresponde a una sociedad que lleva siglos en la vanguardia de la historia (…) que la policía, la justicia, los medios de comunicación, los responsables políticos y técnicos de la protección a la infancia hayan enviado injustamente a la cárcel a una docena de ciudadanos, que algunos niños victimizados de forma imaginaria hayan sido separados de sus padres durante más de un año, que sobre un barrio haya caído la falsa acusación de ser un plató pornográfico, todo eso, sin duda, es un acontecimiento, es decir, algo que merece ser tratado con atención y relieve. Pero es imposible que alcanzara la categoría de acontecimiento mediático.

En primer lugar, la propia naturaleza del acontecimiento lo impide: difícilmente un acontecimiento periodístico puede tener como materia prima, como sustancia generadora, un error periodístico. Pero las otras imposibilidades son todavía más interesantes. **Un acontecimiento es barato y un hecho no suele serlo**. La construcción del acontecimiento del Raval llevó poco tiempo a los periodistas: un par de ruedas de prensa, dos o tres llamadas telefónicas, algún desplazamiento hacia la zona de los juzgados barceloneses, que está muy cerca de un parque umbroso, y, en los ejemplos de profesionalidad más intensa, quizá hubo que pagarle una cena o una copa a alguien. Una condición esencial para la implantación del acontecimiento es que sea barato.

Convertir el revés de la trama, el hecho, en acontecimiento habría supuesto un gasto insufrible para la mayoría de los profesionales y para todas las empresas periodísticas. De tiempo: cientos de horas examinando ese sumario infernal, grotesco; decenas de entrevistas con gente que no aparece en la guía telefónica, que viven en callejuelas donde no se aparca fácilmente, que no saben dar de buenas a primeras el titular, que no disponen de portavoces, de gabinetes de imagen, que son incapaces de confeccionar un mínimo dossier presentable sobre su circunstancia, pobres gentes del arrabal extramuros de la urbanidad mediática. Un acontecimiento, en fin, se construye con la imagen repetida de un hombre entrando con la cabeza tapada en un furgón policial. Pero dar cuenta del hecho que ocultaba habría supuesto la obligación de haber ido a hablar con ese hombre o con su familiares, en pleno verano, uf. Sin embargo, el acontecimiento ha de ser barato desde otro punto de vista: no debe provocar conflictos muy costosos con el *establishment*.

Un acontecimiento puede construirse a partir del enfrentamiento entre tribus diversas del *establishment* —ésta es la naturaleza de muchos conflictos políticos— pero no puede construirse desde fuera del establishment. Responder a la pregunta de por qué fue posible la estafa del Raval habría supuesto un rudo enfrentamiento con instancias determinantes de la vida colectiva —desde administradores de la Justicia hasta dirigentes del movimiento vecinal— y semejante posibilidad habría provocado una cadena de incomodidades que muy pocos periodistas están en condiciones de asumir. Máxime sabiendo que el

beneficio final al que podría aspirarse está muy lejos del premio Watergate: uno arriesga su sueño por derribar a un presidente de gobierno, pero no por desmentir que una prostituta haya vendido a sus hijos.

Hay otro *establishment,* sin embargo, mucho más poderoso y temible que el que forman todas estas instancias ya descritas. Se trata del público. La situación la describe con exactitud Furio Colombo en su último manual sobre periodismo. "Aflora cada vez con mayor frecuencia una referencia a 'lo que la gente pide', 'lo que la gente quiere', una referencia que jamás ha favorecido al sistema de las informaciones. El periodismo está en su mejor momento cuando es un asesor independiente del público, no cuando se inclina ante sus humores". El papel del público en la construcción del acontecimiento del Raval —y por extensión en la construcción de cualquier otro— fue decisiva y merece analizarse con cierto detenimiento. Una pregunta razonable, y que por supuesto casi nadie se hizo una vez fueron conociéndose los primeros detalles de la estafa, es quién o quiénes podrían haber diseñado semejante montaje. El mapa de superficie del asunto facilitaba la hipótesis de una conjura. Entre los implicados y el entorno se podía establecer una cadena multiplicada de eventuales venganzas. Venganzas personales, políticas, vecinales o de cariz económico.

Cierto periodismo chabacano suele concluir ante su impotencia para llegar al fondo de los asuntos que una mano negra ha dispuesto de manera siniestra todas las piezas. Naturalmente, la identidad de esa mano siempre queda en secreto. Porque la condición suprema —y tan confortable— de la teoría de la conspiración consiste en no dar nunca con el nombre del conspirador. Contra las apariencias, esa manera de afrontar la ignorancia sobre los hechos (…) es cualquier cosa menos progresista. La recurrencia a la mano negra que conspira en el subsuelo de la historia es un método bastante eficaz de diluir las responsabilidades de los actores principales. Si una mano negra montó el caso del Raval, cientos de manecitas morenas quedarían exculpadas de inmediato. Y quizá la característica más sugerente de este caso sea la participación de muchos protagonistas en la construcción del error. Una participación que no fue activa, sino pasiva: no redactaron la historia, pero creyeron en la historia.

El guión del falso caso de pederastia fue redactado por el público, por la histeria más o menos secreta o voceada de una opinión pública conmovida por el caso Dutroux —el presunto asesino belga— y que tal vez había encontrado en la pederastia el mal absoluto, unificador y unánime, que toda colectividad necesita cíclicamente para sentirse feliz, resguardada y a salvo. La responsabilidad básica de todos los protagonistas antes mencionados fue la de no acallar con el uso de la razón, con su razón técnica, ese estrépito. Su responsabilidad, en el fondo, fue muy parecida a la que tienen aquellos que gobiernan marchando al ritmo de las encuestas, es decir, siguiendo los humores del público, por continuar con la terminología de Colombo. Gobernar y escribir en nuestros tiempos es, sobre todo, volver la cabeza y comprobar si sigue alguien.

Por todo ello, es fácil deducir que sin público, sin la participación del público como pieza básica del establishment no hay acontecimiento posible. Hubo caso del Raval porque hubo un público dispuesto a estremecerse, dispuesto a pagar por su estremecimiento. Pero tal vez lo más importante de la participación del público en la tensa relación entre hecho y acontecimiento sea su capacidad de veto. Si los periodistas no han revelado los hechos ensombrecidos por la luz cegadora del acontecimiento del Raval, ha sido también porque el público no lo habría aceptado. La ilusión —en todas las acepciones posibles de la palabra— puesta por el público en el acontecimiento no podría destruirse de un día para otro, despiadada y espectacularmente. No es extraño así que la descripción del hecho haya de pasar envuelta en silencio y pudor. Porque no es sólo el honor perdido del periodista lo que está en juego, sino también, y mucho más importante y mucho más exigente y por completo intocable, el honor del público.

Algunas condiciones últimas

La destrucción del hecho precisa para poder realizarse con limpieza de una última condición: que el hecho se sustente sobre brazos débiles. Estos brazos pueden ser los iraquíes de la guerra del Golfo —sometidos por Sadam, por el ejército aliado o por la CNN—, o los pobres del Raval. Ser iraquí o pobre son

características que dificultan el acceso a los medios y que empañan gravemente el crédito de sus hipotéticos alegatos. La sospecha es como el virus: se extiende con mucha mayor desenvoltura en terrenos previamente contaminados. La construcción del acontecimiento del Raval exigió que sus víctimas fueran —y también mediáticamente— pobres de solemnidad.

Gentes sin relieve, anodinas sobre las que edificar sin resistencia una muy barroca construcción de mentiras. Pobres sólo, además: es decir que no se trataba siquiera de pobres y gitanos, pobres y negros, o pobres y magrebíes, vistosas características para la buena conciencia occidental que siempre pueden poner en guardia el corazón de un juez o de un periodista. Hasta tal punto la pobreza mediática ha sido rasgo determinante en el caso del Raval, que los inocentes fueron alcanzando gradualmente la exculpación, en atención a su rango. Así, el primero que la alcanzó fue un concejal de distrito socialista, después de haber pasado un mes en la cárcel, sometido a la infamia pública y abandonado por su partido.

El siguiente fue un líder vecinal, lampista de profesión: tuvo que pasar 55 días y no en Pekín precisamente. Más tarde fueron exculpados una asistente social y un recaudador de cabinas telefónicas. Entre los aún procesados —además de dos paidófilos confesos cuyas responsabilidades en el caso concreto que nos ocupa están aún por determinar—, queda una ex prostituta: nada tiene que ver con el asunto pero vive en el subsuelo y su queja ha sido prácticamente inaudible. Las consecuencias que del caso Raval y de otros muchos casos como éste se derivan para el periodismo no son enorgullecedoras. Es bien sabido que el periodismo surgió para aumentar el conocimiento que los hombres tenían sobre sí mismos y como un imprescindible poder compensatorio del resto de poderes sociales. La dejación de sus funciones no es un asunto menor y es comparable en lo político a la hipótesis de un Ejecutivo gobernando sin control parlamentario o de un poder judicial sometido a la presión política. Aunque quizá todo ello esté ya sucediendo y una característica visible del fin de siglo sea la desnaturalización del sistema de libertades heredado de la Modernidad.

La crisis del periodismo, de cualquier modo, es perfectamente constatable y tal vez una de sus raíces más profundas afecte a esta dialéctica entre hecho y acontecimiento, entre razón y seducción, que a grandes rasgos, casi a brochazos, he pretendido describir, a partir de mi experiencia personal en torno a una pequeña historia miserable. Sin embargo, por muy profunda que sea la citada crisis y por muy complejas que sean sus derivaciones, sólo a través del periodismo podrá salirse de ella. Porque el problema principal de la cada vez más anunciada muerte del periodismo es que alguien habrá de contarla con detalle al día siguiente.

Rolling Stone, 12 zbk., 2000ko urria

PEDERASTAS Y PERIODISTAS

El periodismo no es una superficie. No es un lugar, sino un punto de vista. Una mediación. Una mediación deseable. El periodista es un tipo del que te fías. El periodismo no es un vertedero. Hay allí mucha basura, por supuesto, pero sólo la que el periodista quiere. Si todo el mundo pudiera echar la basura, sin control, la basura acabaría devorándonos. El periodista es un basurero especializado: procesa y recicla. Una tarde se la pasa con sujetos indeseables. Huelen mal y aún huelen peor sus intenciones. Pero al anochecer el periodista se levanta del café y lleva una verdad en el bolsillo, un milagro hecho de mierda reciclada, como el papel y la tinta.

Quiero decir que el periódico, a pesar de las apariencias, no es un tablón de anuncios. La publicación británica *News of the World* publicó hace algunas semanas una lista de pederastas ingleses. Supuestos. La lista la ha hecho la policía. Ningún periodista de *News of the World* ha ido detrás de cada uno de los mencionados, oliéndolos, como es fama que deban hacer los huelebraguetas. No ha habido mediación. Sólo anuncio. Internet es el inmenso tablón de anuncios de nuestra época, De alguna manera cumple el

sueño de políticos y otros productores de realidad que querían un mundo sin mediación, un mundo sin la incómoda presencia de un árbrito que decide lo que es interesante y lo que merece por tanto publicarse. Internet: imaginad un loco en las calles de Madrid que vocea: "¡El Rey de España es un asesino! Tengo las pruebas!" Ahora lo grita en la red. Está loco, igualmente loco. La red amplifica, tal vez, su capacidad de influencia. Pero no su crédito. Su crédito es el de un loco que vocea por las calles. El periodismo nació con la pretensión de ahorrar a los ciudadanos el trabajo de escuchar a ese loco para saber si lo que dice es cierto o puede serlo. Todo periodista es un loquero. Por supuesto que los loqueros corren el riesgo de encerrar a gente sana y honorable. Pero mientras se equivocan con uno encierran a cientos muy peligrosos. Imaginad un periódico en el que entrara cualquiera y gritara sobre las características del rey y, en vez de echarlo a puntapiés, apareciera en portada al día siguiente.

Los periódicos se han convertido en manicomios de donde han huido los loqueros. Observad el llamado periodismo de declaraciones. Uno dice negro y el otro blanco. El problema es que la técnica del periodismo de declaraciones se aplica a los hechos. Los periódicos publican lo que llaman, tan ceremoniosos, las dos versiones. Y lo más sorprendente es que a veces lo hacen sabiendo con exactitud quien miente. Ahí empezó a pudrirse todo: cuando el periódico dejó de ser un relato para convertirse en una hoja en blanco (de agenda) donde todo el mundo parece autorizado a vencer su pánico.

Por eso cualquiera puede ser periodista y hace bien la sociedad juvenil en reclamar su puesto en las facultades de periodismo: es un trabajo brillante, cómodo, bien pagado. Lástima que, respecto al contrato social del periodista, sea además un trabajo inútil. Pero eso se ve luego, si se ve.

El por qué no es una pregunta periodística. Mucho menos va a ser una respuesta. Sólo un error de perspectiva o de ambición permitió su inclusión entre las cinco W (*What, Who, When, Where, Why)* que vertebran el mensaje periodístico. Carl N. Warren, en su canónico *Géneros periodísticos informativos* pone, entre otros, el siguiente ejemplo de legitimación del porqué. Tiene especial interés el que se trate de un porqué inicial, es decir que abre un *lead* sobreponiéndose a otras W —qué, quién— más comunes: *Humillada por su madre, que la abofeteó en presencia de su novio, Anne Pearsons, de 16 años, se arrojó esta mañana por la ventana de su casa, en el tercer piso del número 16 de la Avenida Hayes.* Entre la caída de Anne Pearsons y la escritura de la noticia han pasado unas horas. No más de doce, seguramente. Al periodista le ha bastado ese tiempo para determinar el porqué del suicidio de Anne Pearsons y para condenar a su madre, para siempre, ante el pueblo. Y, en la verdad de las cosas, la atribución de la relación causa-efecto al binomio humillación-suicidio tiene menos fundamento que si se estableciera como causa de suicidio el que la ventana del tercer piso del número 16 de la avenida Hayes estuviera abierta. Anne Pearsons pudo morir por qué le faltó litio esa mañana, o le bajó la tensión, o porque su novio le había asegurado, taxativamente, que si algún día veía a su madre pegarla, la abandonaría. O por todo eso, más la humillación de Warren. Una característica de los porqués es que son inacabables, metafísicamente inacabables, y que siempre se remontan más allá del principio de los tiempos. Lo que no sucede con ninguna otra de las W. Que el periodismo se atreva con los porqués no significa que su punto de vista haya alcanzado cumbres inaccesibles. Sino más bien que la banalización del conocimiento parece vertiginosa y que el público, respecto a la verdad, opta por el *fast true.*

Cuando dos adolescentes mataron a una compañera, en Cádiz, los periódicos del país tardaron un par de días en dar con la clave del crimen: "La mataron porque querían ser famosas". El problema del *fast true* no es sólo el embrutecimiento del público. Es que permite que las fantasías de los ideólogos se hagan reales. Quiero decir que, a partir de ahora, es más probable que alguien mate a alguien por razón de la fama. En cuanto a las chicas de Cádiz es probable que aún no sepan por qué la mataron. No son periodistas, y tardan más.

Una portada de periódico también se hace con la anormalidad. Es ridículo seguir sosteniendo, ciertamente, que noticia es que un hombre muerda a un perro. Noticia, la que nos interesa, y la que interesará al futuro, es que el perro muerda al hombre, todas las veces en que eso pase. Si esta regla se

hubiera cumplido, el pueblo español no habría asistido, atónito, a la repentina y masiva aparición de maridos que matan a sus mujeres. Pero es que les habían enseñado en las escuelas que no consideraran noticia el que el perro las mordiera. A pesar de ello, el hecho insólito debe tener su lugar en el periódico. Por insólito, en términos absolutos (un perro de cinco patas), o porque puede ser el comienzo de una serie de hechos que se convertirán en corrientes (insólita fue, en este sentido, la primera muerte conocida de un enfermo del sida). Ahora bien: uno de los peores crímenes periodísticos es dar a lo insólito el tratamiento de un hecho corriente. Entre otras cosas, vuelvo tangencialmente a Cádiz, porque ésa es una de las primeras condiciones para que un hecho insólito se convierta en hecho corriente. Cuando empecé a escribir el libro sobre el caso del Raval el primer hecho periodístico que me deslumbró fue el siguiente titular: *Una pareja alquilaba a su hijo de 10 años a un pederasta por 30.000 el fin de semana*. En mi modo de ver las cosas, esa noticia habría debido ocupar parte de la portada del periódico, porque aquel día en la portada había sitio para ella. No salió en portada y en el interior su tratamiento fue muy austero. En los días siguientes, la noticia no generó un solo comentario periodístico y las radios y televisiones se ocuparon del asunto discretamente. ¿Queréis volver a leerlo? Dice *alquilaba, hijo* y *pederasta*. ¿Eso sucede cada día, en vuestro barrio? Tan insólito era que era mentira.

He hablado antes de maridos que matan a sus mujeres. Siempre lo han hecho y ahora esas muertes se publican. Los periódicos explican, implícitamente, el porqué de tanta muerte doméstica: se trata de la violencia sexista. Algunos de esos crímenes los cometen personas sometidas a la violencia del alcohol. El porqué no es tu sustantivo, maestro. Periodistas y pederastas tienen algo en común (dejando los periodistas pederastas al margen): no creen en la eternidad. Deberían entenderse mejor.

Erantzun galdera hauei. Arrazoitu eta argudiatu. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan.

Lehenengo artikulua

1. Komunikabideen gaurkotasunaren gai nagusiekiko ekarpena. Informazioa ikuskizuna bihurtu. Marta del Castillo-ren kasua, Madeleine-ren kasua, Mariluz-en kasua, Seseña-ren kasua…
2. Komunikabideek errealitatea eraikitzen dutela esaten du testuak. Autoreak azaltzen digun kasuan ez dago zalantzarik, jazoera mediatiko hori inoiz gertatu baitzen errealitatean. Baina gertaerak errealitatean gertatzen direnean eta komunikabideek kontatzen dizkigutenean, ez daude ba errealitatea eraikitzen ere bai?

Bigarren artikulua

1. Zein motatako kazetaritza kritikatzen ditu autoreak?
2. Internet sarea aipatzen da. Zein asmorekin? Autorearekin bat zatoz?
3. Zeri buruz hitz egiten du autoreak "*fast true*" esamoldea erabiltzen duenean?
4. Komentatu ondorengo esaldia: "Cualquiera puede ser periodista y hace bien la sociedad juvenil en reclamar su puesto en las facultades de periodismo: es un trabajo brillante, cómodo, bien pagado. Lástima que, respecto al contrato social del periodista, sea además un trabajo inútil. Pero eso se ve luego, si se ve"

7. Filma ikuskatze

Insider (1999)

[*3. eta 4. Gaiak]

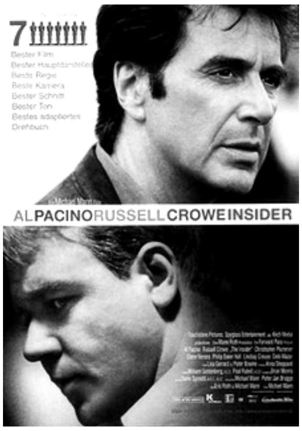

1. “60 min” produktorearen jokabidea (Lowell = Al Pacino)

- Noraino heltzeko prest dago egia zabaltzeko?
- Nola ulertzen du bere lanbidea?
- Fikziozko kazetaria? (Filma batean agertzeko bakarrik)
- Aukeratu adjektibo batzuk kazetari hau definitzeko

2. CBS telebista-enpresaren jokabidea

3. Filmean agertzen diren kazetaritza etikaren printzipioak. Azaldu.

4. Pelikulan esandako esaldi aipagarrienak kazetaritza deontologiaren ikuspegitik

8. Ariketa

Informazio-enpresa eta balio profesionalak (I)

[* 4. Gaia]

Petxo Idoyaga, *Informazioaren Utopia* Liburuan (Dosierra_ Irakurketak)

“Merkatuaren eskakizunak” eta “enpresaren ekoizpen premiak” betetzea dira **balio profesionalen irizpide nagusiak**. Irizpide horiek betidanik baldintzatu dituzte kazetaritzako balio profesionalak. Gertaera bat albiste bihurtzeko aukera enpresak bere ekoizpen prozesuan gertaera hori sartzeko dauden aukeren menpe egon da beti. Hala ere, tradizionalki, kazetaritzaren ideologia profesionalak garrantziaren eta iritzi publikoaren interesarekin loturiko irizpide objektiboen emaitza gisa aurkeztu du albisteen aukeraketa. Berria dena zera da: irizpide horiek orain erabakigarriak direla kazetaritza ona egiteko balio profesionala zer den zehazteko orduan. **Ikuskizunaren paradigmak** informazioa erabat menderatu du, eta kazetaritzak gertakariak eta beren testuinguru soziala ulertzen lagundu behar duenaren ideia galtzen ari da. Publikoa ez aspertzeko, gertakari morboso eta korapilatsuen berri eman eta bizitza sozial edo politikoko alderdi gatazkatsuak nabarmendu behar direlako ideia oso zabalduta dago kazetaritzan.

Telebistaren eragina ukaezina da gai honi dagokionean. Alabaina, erreferentziazkotzat jotzen den prentsa ospetsuenak ere, xede publikotzat ondo informatutako herritarrak omen dituenak, eta baita komunikazio instituzionalizatuaren alternatibak diren hedabideek ere, albisteak aukeratu eta tratatzeko orduan ikusgarritasuna ezarri dute irizpide nagusitzat. “**Hori da ikusleak erakartzen eta bereganatzen dituena**”, pentsatzen da, eta profesionalek abiapuntuko baliotzat jotzen dute kazetaritzak berak publikoaren eskakizunak deitzen dituen horri erantzuten jakitea, salmentak hobetzearekin batera.

Kazetaritzan nagusi den ikuskizunaren paradigma horrek ez du berez garrantzirik ez duten albisteak aukeratu eta nabarmentzea soilik barne hartzen; eta ez da albiste garrantzitsuei ikuskizun tratamendua ematera ere mugatzen, tratu horrek azalekoa azpimarratzen eta funtsezkoa ezkutatzen duen arren. Egia esan, paradigma hori ohiko informazio guztiaren modus operandia bihurtu da, eta bizitza politikoa, ekonomikoa zein soziala ukitzen ditu. Deontologia profesionalaren esparruko kontuak ekoizpen arazo huts edo ohikeria profesionaltzat hartzen dira, eta kazetariak ez dira konturatzen horien izenean deontologiaren kodeak hausten ari direla. Adibide bat albisteen aukeraketa eta eragiketa hori egiteko kazetariak informazio iturriekiko duen harremana da. Ondo egite profesionalaren irizpideek eta kazetaritza deontologiari buruzko erreferentzia sendoenek betidanik printzipio bat azpimarratu dute: auzi polemikoei buruzko albisteetan, gertakarien egiazkotasuna beste iturri batzuetan egiaztatu behar da.

Gaur egun, aipatutako printzipioa deontologiaren eremutik eta harekin loturiko profesionaltasunetik kanpo geratu da; jarrera hori justifikatzeko, enpresak denbora edo baliabide nahikorik ez duela esan ohi du, eta horrela jokatuz gero, kazetaritza ez litzatekeela produktiboa izango. Gutxienez, arazo baten aurrean gaudela antzematen duten kazetariek, albistearen barruan kontsultatutako informazio iturria aipatzen dute berariaz; alderdietako bat aipatzeak, ordea, ez du saihesten albistearen ikuspuntua alderdi horrena bakarrik izatea! Eta dinamika horretan, gainera, iturri instituzionalizatuak, azkenean, iturri bakarrak bihurtzen dira. Hori oso funtzionala da informazio enpresaren ekoizpen irizpideentzat:

iturri horiek informazio gehiago ematen dute, eta, dudarik gabe, gainerako hedabideek aipatzen dituzten berberak izango dira; gainera, emandako albistea okerra izanez gero, hedabidea erantzukizunetik salbuetsita geratzen da; eta, azkenik, iturri horien erabilera pribilegiatuari esker, kazetaritzak elite sozialekiko harremanak izaten ditu.
Baina horren ondorioz, kazetaritza bere iturrien menpe eta haien zerbitzura geratzen da, eta iturri instituzionalek monopolio egoera bat sortzen dute. Bi alderdi horiek izutu egin beharko lukete kazetaritza-profesionaltasuna.

Horrez gain, botere ekonomiko, politiko edo sozial nahikoa duten guneak modu ikusgarrian informazioa ekoizteko zentro propioak garatzen ari dira, eta manipulatutako informazio hori gero kazetaritza-enpresei ematen diete. Komunikazio kabineteak eta irudi taldeak alderdi estrategiko garrantzitsuak bihurtu dira botere gune horientzat. Ideologia profesionalak enpresarentzat abantaila gisa edo gure garaiaren adierazgarri gisa aurkezten du fenomeno hori (berriro ere, gauza naturala izango balitz bezala). Hala ere, fenomenoak kazetaritzaren hiru ikuspegi autoerreferentzial klasikoen krisia islatzen du:

• Kazetaritza politika edo ekonomia kontrolatzen duen "laugarren boterea" denaren ikuspegia; ikuspegi horri ezin zaio eutsi, eremu horietako botere guneak baitira, hain zuzen ere, hedabideen agenda erabakitzen dutenak eta kontakizunak idazten dituztenak.

• Kazetariak "ekoizlekideak" direlako ikuspegia (adibidez, politikari buruz hitz egin ez ezik, politika sortzen ere laguntzen dute); ikuspegi
hori zuzeneko lerrokaduretan bakarrik gertatzen da, eta botere-gune jakin baten zerbitzura; gainerakoan, kazetaritza kontakizuna "...ren
zerbitzura dagoen propaganda" da.

• Kazetariak gertakarien eta erabakien arteko "bitartekariak" direlako ikuspegia; bigarren mailako eginkizun bat bitartekaritza lan hori
ordezkatzen ari da: lehendik aukeratutakoa aukeratu eta lehendik idatzitakoa berridatzi (ebaki, itsatsi eta aurrez zehazturiko tartean sartzearen diktaduraren pean). Beharbada, ñabardura batzuk egin behar dira. Aipatutakoak garatzen ari diren dinamikak dira, itxita, eratuta, finkatuta dauden egoerak baino gehiago. Baina dinamika oso indartsuak dira, eta, gainera, kazetari gutxik egiten du haien inguruko gogoetarik, eta oraindik gutxiago dira kontra egiten dietenak.

Kazetaritzaren lanbidean arraila handiak sortzen eta zabaltzen ari dira. Hierarkiak betidanik egon dira. Alabaina, desberdintasunak izugarri handitzen ari dira, hainbeste, non egun zaila den kazetaritza lanbidetzat hartzea. Diktadura frankistaren amaieran, partaidetzarako gogo biziak gizarte osoa astindu zuen, kazetaritzaren mundua barne. Hierarkien arteko mugak askoz lausoagoak ziren, askatasun profesionala askoz handiagoa zen, berrikuntza balio profesionaltzat jotzen zen eta kazetariek benetako ahalmena zuten hedabideko ildo editorialean esku hartzeko. Gizarteak ez badu garai hartan izandako protagonismoa berreskuratzen, ia ezinezkoa izango da kazetaritzako sormenaren eta askatasun profesionalaren antzeko suspertze bat gertatzea. Baina okerrena zera da, dagoeneko ez dela inolako aztarnarik geratzen esperientzia hartatik. Informazio enpresetako plantillen egiturak eta eginkizunen banaketak gero eta antza handiagoa dute ohiko industria edo zerbitzu pribatu batekoekin. Ez dute inolako zerikusirik diktaduraren azken urteetan eta demokraziaren hasieran sortutako ereduarekin; ezta gaur egun irakaskuntzan dagoenarekin ere, edota osasunaren arloan dagoenarekin, bere mugak alde batera utzita. Kazetaritza zentzua galtzen ari da lanbide gisa, dagoeneko galdu ez badu. Enpresa berean lan egiteak ez du esan nahi langile guztiek

eginkizun berbera dutenik. Langileen artean sortzen ari diren desberdintasunak kazetaritzaren bereizgarriak suntsitzen ari dira, dagoeneko ez badituzte erabat suntsitu.

Desberdintasun hierarkikoak oso zabalduta daude egunkariaren edo irrati eta telebistako albistegiaren ekoizpenarekin loturiko eginkizunetan; gauza bera gertatzen da informazioari eman beharreko tratamenduari buruzko erabaki-hartzeetan, edo informazio horren ezagutza mailan. Barne elitismoa oso nabaria da, eta informazioaren esanahi profesionala, gero eta gehiago, honako hau da: enpresaren inguruko mundua eta enpresak mundu horretan duen egitekoa aitortu eta balioesteko eliteak erabiltzen duen ikuspuntua bereganatzeko gaitasuna, ikuspuntu hori zirkular edo oharren bidez ezarri beharrik gabe. Katearen beheko muturrean enplegu kolokatasuna eta lanaldi partzialeko kontratuak daude; horien presentzia proportzionala adierazgarria eta gero eta handiagoa da. Kasu horietan, profesionalismoaren kultura korporatiboarekiko identifikazio maila ez da kezkatzeko arrazoitzat ere jotzen.

Orokorrean, aipatutako kazetarien zereginak mekanikoak izaten dira eta ez dute sormenik eskatzen; pertsona horien etorkizuna ez da enpresaren proiektu profesionalarekin lotuta ikusten. Auzi horietako asko, lan merkatuko beste sektore batzuetan bezala, ukatutako lan eskubideekin eta soldata bidegabekeriekin daude loturik. Kasu horietan guztietan, aldaketak eskatzeko lehenengo arrazoia justizia da. Alabaina, kazetaritzari eta zerbitzu publiko gisa duen egitekoari buruzko gogoetak oraindik garrantzi handiagoa ematen dio gai honi. Kontua ez da kazetaritzaren profesionalismoa eta korporatibismoa orbanik gabeko bertute gisa aldarrikatzea.

Baina gauza bat argi esan behar da: kazetaritzak agente sozial eta zerbitzu publiko gisa duen eginkizunaren erabilera arduratsua ezin da bermatu erredakzioetan erabaki-ahalmena duten elite txikiek inposatutako arrail korporatiboak badaude, eta ezta informazio jardueraren oinarria lanesku ezegonkorra bada ere. Eta ustiapen kostuaren emaitzetan horrek dibidenduak sortzen baditu ere, hori gaurko ogia eta biharko gosea izan daitekeela gogoratu behar da. Kazetaritza konpromiso pertsonal handia eskatzen duen lanbidea da, eta suspergarririk ez edukitzeak, lizentziatu ondoren urtebetez edo biz lanean jardun duen norbaiten kontratua eten eta lortutako eskarmentua alferrik galtzeko joerarekin batera, gogoetarako arrazoiak izan beharko lirateke, baita ikuspuntu enpresarialetik ere. Ikuspuntu profesionaletik, bederen, izan beharko lirateke. Egoera hori konpondu gabe, ezinezkoa izango da kazetaritzaren gabezia profesionalak edo informazioan nahi gabe egindako desitxuratzeak zuzentzea.

Erantzun galdera hauei. Eman zure iritzia, arrazoitu eta argudiatu. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan.

1. «Publikoa ez aspertzeko, gertakari morboso eta korapilatsuen berri eman eta bizitza sozial edo politikoko alderdi gatazkatsuak nabarmendu behar direlako ideia oso zabalduta dago kazetaritzan». Azaldu, ereduz adierazi eta eman zure iritzia.

2. Kazetaritza politika edo ekonomia kontrolatzen duen "laugarren boterea" dela esan daiteke gaur egun? Txakur-zaindari bezala jokatzen du gaur egun kazetaritzak? Eta nor da txakur-zaindariaren txakur zaindaria?

3. Zer dio autoreak kazetarien lan baldintzei buruz eta profesionalen eginkizunei buruz komunikabide-enpresan?

Idazkera zaindu.

9. Ariketa

Informazio-enpresa eta balio profesionalak (II)

[* 4. Gaia]

http://biblioteca2012.hegoa.efaber.net/registros/16451

Informazioaren Utopia liburua (Dosierra_Irakurketak)

Informazioaren **manipulazioa**ren gaia oso urrutitik dator. Zoritxarrez, iritzi publikoa engainatzeko gertakariak nahita manipulatzeko joera oso ohikoa da kazetaritzaren historian. Baina, zorionez, paradigma manipulatzaile horren adierazpenei banan-banan aurre egiten dieten **deontologia profesionaleko kodeak** ere badaude. Kazetaritza ona txarretik bereizten duen profesionaltasunaren lehenengo agindua kode horiek betetzea izan beharko litzateke, eta haiei buruz hitz egitea, haiek gogoratzea edo transmititzea ohitura bilakatu beharko litzateke. Nolanahi ere, kazetaritzak ezagutzen ditu kode horiek. Kodeak ez betetzearen errua ez du haien berri ez izateak, moraltasun profesionalaren faltak baizik.

Orduan, kazetaritza-informazioa zergatik da, neurri handi batean, errealitatearen irudikapen oso desitxuratu bat? Adibidez, hedabideek **immigrazioa**ri buruz ematen diguten informazioa bata bestearen atzetik etorritako "ilegal" andanen kontakizunak izaten dira. Kontakizun horiek eragin nabarmena dute iritzi publikoan: inkesta guztien arabera, berrietan daudenak baino askoz etorkin gehiago daudela uste du jendeak, eta askoren ustez, lan kontratua dutenak bakarrik onar daitezke.

Zentzugabea izango litzateke pentsatzea munduko kazetari gehienak ohetik altxatu bezain laster iritzi publikoa engainatzeko informazioa nola manipulatu hausnartzen hasten direla. Burugabea izango litzateke, halaber, pentsatzea munduko kazetari gehienek beren nagusien beldur direlako nahita aktibatzen dutela manipulazioaren paradigma hori. Gainera, hori egitea erabat disfuntzionala izango litzateke egunkariaren edo irrati eta telebistako albistegiaren ekoizpenarentzat; izan ere, informazioa lortzeko baliabideak (iturriak), informazioa lantzeko irizpideak eta informazio hori banatzeko edo zabaltzeko baldintzak ez lirateke behar bezain egonkorrak izango.

Alabaina, **immigrazioari buruzko kazetaritza-kontakizuna -edo beste gai askori buruzkoa- manipulazio kontziente eta antolatu baten emaitza** ez izateak, nahi gabeko desitxuratze bat baizik, ez du gertakarien itxuraldatze karga arintzen, eta ezta kontakizunak iritzi publikoan duen eragina ere. Eta desitxuratzea informazioaren ekoizpen prozesuan zehar egiten denez, bere zergatiak prozesu horren bi oinarrietan egon behar dira nahitaez: **informazio enpresaren antolamendu eta baldintzetan**, alde batetik, eta **kazetaritza-profesionaltasunarekin loturiko balioetan**, bestetik.

Alabaina, manipulazio kontzientearen paradigma kode deontologikoaren bidez borrokatu beharreko perbertsiotzat har daitekeen bitartean, nahi gabeko desitxuratzea ez da desitxuratzetzat ere hartzen; informazio-enpresaren izaerarekin loturiko gauza normaltzat jotzen da. Are gehiago: ekoizpen premiak direla eta, hedabideak alde batera uzten ari dira kode deontologiko klasikoenetariko batzuk, eta horrela jokatzea ez da jada anti-profesionaltzat hartzen; batzuetan, gauza oso profesionaltzat ere jotzen da. Beraz, kazetaritzako zenbait praktika profesionalen eta ekoizpen ohitura desitxuratzaileen saihestezintasuna ez da ontzat eman behar, eta are gutxiago praktika horien normaltasuna. Arazoek konponbide zaila eta konplexua duten kasuetan ere, ezinbestekoa da, gutxienez, arazo horietaz jabetzea.

Tradizionalki, profesionaltasuna (kazetaritza onaren baliokidea), "zerbitzu publiko" gisa hartu izan da, beste edozein ideiaren gainetik.

Kazetaritza profesionaltasunari buruzko irizpide horrek askatasunen aldeko eta bidegabekerien kontrako jarrera eta ekintza goresgarriak sorrarazi ditu. Baina aldi berean, terminoaren esanahirik gogorrenean, profesionaltasuna "ideologia" bat da; egiten jakite profesionaltzat jotzen dena, egiaz, botere taldeen interes edo doktrinen aldeko jarrera bat da.

Estatua edo Merkatua albisteetan gertaera natural (eta, ondorioz, eztabaidaezin) baten modura azaltzeko edota informazio kontakizuna kutsatzeko -gai polemiko batekiko hedabideak duen ildo editoriala gizarte osoaren iritzi edo jarrera bat balitz bezala azalduz-, ez da asmo gaiztoko planik behar. Hori ahalbidetzen duten tresnak, erredakzio bakoitzean sintaxiari, erretorikari edo albistearen balioari buruz dauden kazetaritza-profesionaltasuneko irizpideen zati dira.

Hedabide bakoitzaren estilo liburuak irizpide profesionalen modura ezkutatzen diren goi mailako erabaki politiko eta kulturalen adibide bikaina dira. Beste horrenbeste gertatzen da hedabide batean albistea zer den eta zer ez den erabakitzen duten irizpideekin, edo albistetzat jotzen dena garrantziaren arabera sailkatzeko erabiltzen diren irizpideekin. Ideologia profesionala hierarkikoki sortzen da, goitik beherako ordenan; kanpoko botere sozialetatik eta enpresako jabe edo zuzendaritzatik, informazio erredakziora. Erredakzio barruan, ideologia langileek zabaltzen dute, atal bakoitzeko zuzendaritzek; izan ere, horrela ideologia ekoizpen irizpide orokor bilaka daiteke (eta bilakatzen da). Ondorioz, pertsona gazte bat hedabide batean lanean hasten denean, enpresako balioak eta arauak egiten jakite profesionala balira bezala bereganatzen ditu, eta inori ez zaio arraroa iruditzen pluraltasunik ez egoterik. Argi dago informazioa ekoizteko, albisteak aukeratzeko eta tratatzeko irizpideak behar direla, estilo liburuekin batera. Arazoa irizpide horiek ildo profesional eztabaida ezin bihurtzen direnean sortzen da.

Kazetaritza sozialagorako proposamenak

Gaur egungo komunikazio-sistema gizarte-sistemaren ardatz nagusia omen da, eta komunikabideak hiritarren oinarrizko erreferenteak dira, gaurkotasuna daukaten gaien inguruko interesa zehazteko orduan, gaien inguruko iritzia eratzeko orduan eta gizarte-balioak igortzeko orduan. Kazetaritzako enpresez eta komunikabideez hitz egitean, badirudi izaki abstraktuez ari garela eta ez dugula kontuan hartzen egunez egun euren informazio-zeregina garatzen duten kazetariek osatzen dituztela.

Euren autonomia profesionalari inposatutako mugetatik haratago, oso kontuan hartu behar dugu kazetaritzako profesionalek eragin handia dutela eta, horrez gain, erantzukizun handia daukatela komunikazio-prozesuan. **Autonomia**ren eta mugen arteko barrera oso “ahula” denez, gainditu egin daiteke. Jakin badakigu ekoizpen-ohitura mediatikoetan txertatutako osagai ugari daudela, komunikabideetan garatutako lan profesionala zailtzen dutela eta komunikatzaileen lan sortzailea zein ekimen pertsonala baldintzatzen dituztela. Horren ondorioz, informazioak hobeto aurreikusi daitezke eta mezuak nahiz edukiak are homogeneoak dira.

Informazio-iturriak eta Kazetaritzaren Kalitatea

(Ramirez de la Piscina, EHU-ko irakaslea)

Komunikazioaren mundua zorabiatuta dago. Izan ere, aditu askok aitortu dute Kazetaritzak eta, bereziki, prentsak bizi duen momentua benetan larria dela. Paradoxikoa da: baliabide izugarri onak daude, baina egiten den kazetaritza ez da hobetu. Talde multimedien nagusitasunak ez du etenik eta kazetarien lan-baldintzak okertuz doaz. Egun, Euskal Herrian, karrera amaitu berri duen kazetari batek 600 euro kobratzen du hilean. Ezkertiar batzuei «normala», iruditzen zaie. Are gehiago, batzuek uste dute kazetari horiek nagusiei eskerrak ere eman behar dizkietela. Duela urte batzuk sutan jarriko ginateke.

XXI. mendean kazetaritza korporatiboaren ajeak ez dira aldatu: informazio-iturri nagusiek oraindik ere «nagusi» izaten jarraitzen dute. Lan-ohikeriek -ohiko prentsaurreko, ohiko gai, ohiko toki eta ohiko protagonistak- agintzen dute masa-hedabideen agendetan. Interes ekonomikoak eta ideologikoak arrazoi informatibo eta profesionalen gainetik daude, oraindik ere. Blogerren loraldiak lilura sortzen du. Kazetariaren egoerak, ordea, ez du zalapartarik pizten. Sindikatuak isilik daude.

Duintasuna ez galtzeko, zer egin? Leninen galdera. Nola heldu panorama berri honek dakarzkigun erronka berriei? Gordinago esanda: zer egin behar dugu lanpostua mantentzeko duintasuna galdu gabe? Kazetaria gaur egun ez da «super-heroi» bat. Ez da hori bere funtzioa. Gainera, gutxitan hartzen du parte bere enpresako erabaki estrategikoetan. Hala eta guztiz ere, «zerbait» egin dezakeela uste dut.

Hona hemen, lau proposamen; egoera berri honen aurrean baseko kazetariari lagungarri gerta dakiokeen zeregin-multzo apal bat:

Informazio-iturriak alderatu. Urrezko araua izan arren, askotan ez da horrelakorik gertatzen. Denbora falta dela medio, behar baino gehiagotan konfiantza larregi ematen zaie berez konfiantza larregi hartzen duten informazio-iturri nagusiei: gobernuei, mega-korporazioei, alderdi politiko garrantzitsuenei... Kalitatezko kazetaritzak zehatza izan behar du. Eta horrek denbora behar du.

Gizarte-mugimenduei ahotsa eman. Azkenaldi honetan asko ugaritu dira gizarte-eragileak. Uneoro sortzen dira gizarte-mugimendu berriak. Normalean, helburu zehatz eta argiak dituzte: dela azpiegitura erraldoi baten aurka, dela egitasmo sozial baten alde. Besteetan, helburu estrategikoagoak dituzte: ingurumenaren defentsa, giza-eskubideen alde, hizkuntza-eskubideen alde, sexuen arteko berdintasunaren alde, arrazakeriaren aurka...Zeresan asko duten kolektiboak izan arren, gutxitan agertzen dira masa-hedabideetan. Kazetariaren lana ere bada desoreka hori zuzentzea, kalitatezko kazetaritzak kolore aniztasuna ere eskertzen duelako.

Hiritarrak protagonista bihurtu. Gaur egun bada aldarrikapen komuna planeta osoan: hiritartasun kontzeptuaren defentsa. Han eta hemen, hiritarrek eta herritarrek protagonista izan nahi dute. Gizarte eragileez harago, haiek ere badute zeresana, zer konta gizarte osoari. Inkestetan hiritarroi galdetzen zaigu: zer iritzi duzu honetaz edo horretaz? Gutxitan galdetu zaigu: Eta hiri, nola joan zaik/n istorio honetan; nola bizi izan duk/n egoera hau? Norberaren esperientzia pertsonalak izugarrizko indarra dauka. Estatistikek diote: «Gaur pertsona orok oilasko erdi bana jan du». Estatistikek, ordea, ez dute esaten batzuek oilasko osoa jan duten bitartean, beste batzuk begira egon direla.

Agenda lokalak lehenetsi. Frogatuta dago: gizartea kohesionatzeko eta hiritarrok zeregin komunitarioetan inplikatzeko orduan, agenda lokalak askoz egokiagoak dira agenda orokorrak baino.

Hiritarrok gertuko kontuetan errazago inplikatzen gara, gurearen aldeko defentsa borrokatzen ari garelako. Masa-hedabide handietan inertziak beti gai orokorren alde egiten du apustu.

Proposamen zehatz eta argiak dira; baita egingarriak ere, duintasuna galdu gabe. Horiek praktikara eramateak esan nahi du informazio-iturri nagusietatik autonomia gehiago izatea, hiritarroi protagonismo gehiago ematea, kazetari-lanaren alde sortzailea gehiago lantzea; azken batean, kazetaritzaren kalitatea bera ere hobetzea. Horixe da proposamen honen asmo eta xede bakarra.

Komunikazioaren munduko enpresei eta sindikatuei bi hitz: zorionak, zuei esker, komunikazioaren mundua salbu da; nagusien nagusitasunak nagusi izaten jarraituko du *in secula seculorum*. Amen.

Erantzun galdera hauei. <u>Arrazoitu eta argudiatu</u>. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan.

1. Irakurketetan agertzen diren 5-6 esaldi esanguratsu aukeratu

2. Informazioaren manipulazioa ekoizpen prozesuarekin, enpresaren antolamenduarekin eta kazetaritza-profesionaltasunaren balioekin lotzen da. Testuan esaten denaren arabera, arrazoitu eta azaldu zure hitzekin.

3. Deontologia ikuspuntutik, manipulazio inkontzienteak garrantzi gutxiagoa du? Zein da manipulazio inkontzienteak duen arrisku handiena?

4. Kazetarien autonomia profesionala baldintzatuta dagoela uste duzu? Zergatik? Eta autonomia pertsonala?

5. Testuak aipatzen dituen kazetaritza sozialagorako proposamenak aztertu. kode deontologikoetan agertzen dira? Beste batzuk bururatzen zaizkizun?

10. Ariketa

Komunikazioko profesionalentzako gutun irekia: autonomia profesionala

[* 5. Gaia]

Informazioaren Utopia liburua (Dosierra_Irakurketak)

Gaur egungo komunikazio-sistema gizarte-sistemaren ardatz nagusia omen da, eta komunikabideak hiritarren oinarrizko erreferenteak dira, gaurkotasuna daukaten gaien inguruko interesa zehazteko orduan, gaien inguruko iritzia eratzeko orduan eta gizarte-balioak igortzeko orduan. Kazetaritzako enpresez eta komunikabideez hitz egitean, badirudi izaki abstraktuez ari garela eta ez dugula kontuan hartzen egunez egun euren informazio zeregina garatzen duten kazetariek osatzen dituztela.

Euren **autonomia profesionala**ri inposatutako mugetatik haratago, oso kontuan hartu behar dugu kazetaritzako profesionalek eragin handia dutela eta, horrez gain, erantzukizun handia daukatela komunikazio-prozesuan. Autonomiaren eta mugen arteko barrera oso “ahula” denez, gainditu egin daiteke. Azken aldi honetan, tresna berriek komunikazioaren mundua jarri dute hankaz gora. Hala ere, kontraesana da informazioaren, aldea globalaren, teknologia berrien eta Interneten aroan gizarteak gero eta azaleko informazio gehiago jasotzea. Badirudi zaila dela ekuazioa ebaztea. Egia esan, sarriegitan, zenbat eta albiste gehiago jaso, orduan eta gutxiago ulertzen dugu benetan gertatzen dena. Tiraniaren, berehalakotasunaren eta irudiaren erresuman, mediek pasiboa omen den ikus-entzuleen arreta erakartzen dute, eguneko agendako segundo edo lerro eskasetan sartzen diren historien bitartez. Modu berean, elkarreraginerako ilusioa sortzen da hiritarren artean, eta, egia esan, partaidetzarako fikzioa baino ez da, beti ere sakelako telefonoen bidez aldez aurretik ordainduta bidali eta era guztietako telebista-saioetan agertzen diren mezuak herri-partaidetzaren aldeko apustu postmodernoa dela uste ez badugu.

Dramatismoa eta ikusgarritasuna egitateen tratamenduan beti agertzen diren bi osagai dira. Hori dela eta, informazioek testuingururik gabeko zatikako gaiak dituzte hizpide, epe ertain eta luzerako prozesuak erakutsi beharrean. Horiek horrela, ikus-entzuleen kopuruagatiko obsesioa ikuskizun murriztaile bihurtzen da; eta gaininformazioa, gezurrezko ugaritasun. Informazioko benetako protagonistak hondamendiz inguratutako testuinguru baztertzaileetan daude kokatuta, eta, ikuspegi paternalistatik, subjektu pasiboak izango balira bezala aurkezten dituzte, analitikoak ez diren informazio orokortzaileen bitartez. Era berean, ez da informazio horien jarraipenik egiten.

Hiritarrei eguneroko gertaeren bertsio trinkoa eta zatikakoa eskaintzen diegunean, oso kontuan hartu behar dugu kazetariok munduaz idatzi eta historia azaltzen dugula. “Informatzaile” moduan garatzen dugun lana ez da aseptikoa: iritzia sortzen dugu. Albiste bera aurkezteko, errealitate bera azaltzeko aukerak ugariak dira. Egitate berberak nola azaltzen ditugun kontuan hartuta, gatazka hondagarria prebenitu dezakegu eta gatazkako alderdien arteko zubiak ezarri ditzakegu edo tentsioak areagotu ditzakegu; gizarte-polarizazioa sustatu dezakezu edo elkarrizketarako giroa eta eremua bultzatu ditzakegu; talde bat estigmatizatu dezakegu edo gizarteratzeko irtenbideak proposatu ditzakegu; bidegabekeria eta desberdintasuna betikotu ditzakegu edo errotik desagerrarazi ditzakegu.

Ikustea eta entzutea ez da nahikoa, gertaerak beren benetako dimentsioan ulertzea eta aztertzea delako garrantzitsuena. Horretarako, premiazkoa da konprometitutako narratiba eta kazetaritzako azterketa kritikoa berreskuratzea, nahasmendua alde batera uztea eta konplexutasunari eustea, kasualitatetik kausalitatera igarotzea. Gogoan eduki behar dugu kazetaritza oso iraultzailea izan

daitekeela, hizpide dituen egitateen benetako esanahia, mamia, inplikazioak eta ondorioak igortzen dituenean. Jakin badakigu ekoizpen ohitura mediatikoetan txertatutako osagai ugari daudela, komunikabideetan garatutako lan profesionala zailtzen dutela eta komunikatzaileen lan sortzailea zein ekimen pertsonala baldintzatzen dituztela. Horren ondorioz, informazioak hobeto aurreikusi daitezke eta mezuak nahiz edukiak are homogeneoagoak dira.

Kazetaritzaren testuinguruaren errealitatea oso kontuan hartu arren, premiazkoa da berari buruz seriotasunez hausnartzea. Gizarteratzeko eragile garrantzitsuak garenez, kazetaritzako profesionalok hiritarrak sentsibilizatzeko gaitasuna eta erantzukizuna daukagu, eta zeregin hori funtsezkoa da benetan demokratikoa den ereduan sakontzeko. Jakin badakigu beste era bateko komunikazio-eredua sortu daitekeela. Kazetaritza gizarte borrokarako arma izan daiteke eta, ez, merkatu askearen logika fundamentalistan txertatutako beste produktu bat.

Erantzun galdera hauei. Arrazoitu eta argudiatu. Ez izan murritza ideietan eta hitzetan.

1. Nola definitzen ditu komunikabideak testu honek?

2. Nola sailkatzen ditu testuak kazetaritzako profesionalak?

3. Nola definitzen du testuak kazetaritza?

4. Zer gomendatzen die testuak kazetariei?

Idazkera zaindu.

11. Ariketa

Kazetaritzaren autorregulazioa: kasu praktiko baten azterketa etikoa

[* 6. Gaia]

Etika ikuspuntutik komunikabideetan ematen diren benetako praktikak aztertzea, irakasgaian ikasitakoa praktikan jartzeko.

Jarraibideak:

Azken urtean komunikabide batean edo guztietan zabaldu egin den jazoera/gaia aukeratu behar da. Hedabide idatzi/digitala baten atala edo irrati/telebista baten saioren bat ere aukera daiteke. Kasuak aurkitzeko *El País* egunkariaren Irakurlearen Defendatzailea atala baliagarria izan daiteke.

Lanean agertu behar diren idazpuruak:

Kasua. Aukeratutako kasua zehaztu behar da(komunikabidea, eguna, atala, orrialdea/ordua, katea, webgunea…).

Gaiaren azalpena

Printzipio deontologikoen urraketa. Deontologiaren ikuspuntutik, azaldu eta argudiatu urratutako printzipioa(k). Horretarako, kode deontologikoen dokumentuetara jo behar da. (Esaterako: "FAPEren kodean esaten den bezala…") ('Gomendatutako Irakurketak' atalean). Printzipio bera azaltzeko izan arren, zenbat eta kode gehiago erabili, orduan eta hobeto. Kodeak "Bestelako materialak" izeneko karpetan eskuragai daude.

Iruzkinak eta baloraketa

Gaiaren originaltasuna, kodeen erabilera, hausnarketa kritikoa eta analisiaren azalpena balioestekoak izango dira.